

ROCZNIKI NAUKOWE

**Stowarzyszenia Ekonomistów
Rolnictwa i Agrobiznesu**

Tom XVI

Zeszyt 6

Warszawa – Poznań – Lublin 2014

ANNALS

of The Polish Association
of Agricultural
and Agribusiness Economists

Vol. XVI

No. 6

Warszawa – Poznań – Lublin 2014

KOMITET REDAKCYJNY:

prof. dr hab. Bogdan Klepacki – Redaktor Naczelny

prof. dr hab. Dionizy Niezgoda – Przewodniczący

dr Marek Angowski – Sekretarz

dr Elżbieta Kołodziej – Z-ca Sekretarza

dr hab. Barbara Gołębowska – Sekretarz Naukowy

dr hab. Justyna Franc-Dąbrowska, dr inż. Mariusz Maciejczak, dr hab. Joanna Paliszkievicz,

dr hab. prof. SGGW Mirosław Wasilewski – redaktorzy tematyczni

prof. dr hab. Bolesław Borkowski – redaktor statystyczny

mgr Ewa Rodek – redaktor językowy

Tom Kubicki – *native speaker*

RADA NAUKOWA:

prof. dr hab. Wiesław Musiał, Uniwersytet Rolniczy im. H. Kołłątaja w Krakowie – Przewodniczący

prof. dr hab. Peter Bielik, Slovak University of Agriculture in Nitra, Słowacja

prof. dr hab. Georgij Cherevko, Lviv State Agrarian University, Ukraina

dr hab. Barbara Gołębowska, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Polska

prof. dr inż. Elena Horska, Slovak University of Agriculture in Nitra, Słowacja

prof. dr Wojciech Florkowski, University of Georgia, USA

dr hab. prof. UP Michał Jerzak, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Polska

prof. dr hab. Bogdan Klepacki, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Polska

prof. dr hab. Siergiej Kvasha, Ukraińska Akademia Nauk Rolniczych, Ukraina

dr hab. prof. UwB Adam Sadowski, Uniwersytet w Białymstoku, Polska

dr hab. prof. UR Grzegorz Ślusarz, Uniwersytet Rzeszowski, Polska

prof. dr hab. Takács-György Katalin, Károly Róbert College, Węgry

Dwumiesięcznik, czasopismo indeksowane w bazach AGRO, INDEX COPERNICUS, BAZEKON

Copyright by Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu

ISSN 1508-3535

Wydawnictwo: WIEŚ JUTRA Sp. z o.o.

ul. Bruzdowa 112F, 02-991 Warszawa

www.wiesjutra.pl

Projekt układu graficznego i skład: Tadeusz Kacprzak, Iwona Lasocka

Nakład: 505+20 egz., ark. wyd. 62,0, ark. druk. 36,5

RECENZENCI

dr hab. prof. SGGW Stanisław Bagiński, dr hab. prof. UP Lublin Agnieszka Baruk,
dr hab. prof. UP Rafał Baum, prof. Georgij Cherevko, dr hab. inż. Jerzy Cieślak,
prof. UEP dr hab. Waldemar Czernasty, dr hab. Wawrzyniec Czubak, prof. dr hab. Adam Czudec,
dr hab. Bazyli Czyżewski, dr hab. prof. SGGW Alina Daniłowska, dr hab. Małgorzata Drywień,
dr hab. Hanna Dudek, dr hab. prof. UWM Szczepan Figiel, dr Tadeusz Filipiak,
dr hab. prof. UEK Krzysztof Firlej, prof. dr hab. Wojciech Florkowski, dr hab. Justyna Franc-Dąbrowska,
prof. UP, dr hab. Zbigniew Gołaś, dr hab. Jarosław Gołębiowski, dr hab. prof. UWM Mirosław Gornowicz,
dr Anna Grontkowska, dr hab., prof. UEP Aleksander Grzelak, prof. dr hab. Krystyna Gutkowska,
prof. dr inż. Elena Horska, prof. dr hab. Lilianna Jabłońska, prof. dr hab. Michał Jasiulewicz,
prof. dr hab. Irena Jędrzejczyk, prof. dr hab. Wojciech Józwiak, dr hab. prof. UWM Małgorzata Juchniewicz,
dr hab. Sławomir Juszczyk, dr inż. Elżbieta Kacperska, dr hab. prof. UPH Halina Kałuża,
prof. dr hab. Józef Kania, dr inż. Ryszard Kata, dr hab. prof. SGGW Iwona Kowalska,
dr hab. prof. UwB Mirosława Kozłowska-Burdziak, dr hab. inż. Andrzej Krasnodębski,
prof. dr hab. Stanisław Krasowicz, dr hab. prof. SGGW Krystyna Krzyżanowska, dr inż. Wiesława Kuźniar,
prof. dr hab. Serghij Kvasha, prof. dr hab. Władysława Łuczka-Bakuła,
dr hab. prof. UWM Renata Marks-Bielska, dr hab. Anna Matuszczak, dr hab. prof. ZUT Bartosz Mickiewicz,
prof. dr hab. Danuta Mierzwa, prof. dr hab. Bogumiła Mucha-Leszko, prof. dr hab. Eugeniusz Niedzielski,
prof. dr hab. Dionizy Niezgoda, dr hab. prof. SGGW Joanna Paliszkievicz, prof. dr hab. Maria Parliński,
dr inż. Andrzej Parzonko, prof. dr hab. Stanisław Paszkowski, dr hab. Karolina Pawlak,
prof. dr hab. Marian Podstawka, dr hab. prof. UR Łukasz Popławski, dr hab. prof. UwB Renata Przygodzka,
dr hab. prof. PK Jerzy Rembeza, dr hab. prof. UwB Barbara Roszkowska-Mądra,
prof. dr hab. Henryk Runowski, dr hab. prof. UwB Adam Sadowski, prof. dr hab. Janina Sawicka,
prof. dr hab. Olena Slavkova, doc ing. Lubos Smutka, prof. dr hab. Stanisław Stańko, dr hab. Jacek Strojny,
prof. dr hab. Michał Sznajder, dr hab. prof. SGGW Joanna Szwacka-Mokrzycka,
dr hab. inż. Elżbieta Szymańska, prof. dr hab. Grzegorz Ślusarz, prof. dr hab. Michał Świtłyk,
doc ing. Istvan Takacs, prof. dr hab. Katalin Takacs-Gyorgy, dr hab. prof. UP Bożena Tańska-Hus,
prof. dr hab. Julian Wawrzyniak, dr hab. Ludwik Wicki, dr hab. prof. SGGW Jan Wołoszyn,
dr hab. inż. prof. UTP Zofia Wyszowska, dr hab. prof. PK Danuta Zawadzka,
dr hab. prof. IRWIR Katarzyna Zawalińska, dr Aldona Zawojcka, prof. dr hab. Wojciech Ziętara,
dr hab. Magdalena Ziolo, dr hab. prof. UP Jan Zuba

Spis treści

Alicja Baranowska, Krystyna Zarzecka	15
Koszty uprawy malin odmiany Polesie <i>CULTIVATION COSTS OF RASPBERRIES VARIETY POLESIE</i>	
Ola Bareja-Wawryszuk, Jarosław Gołębiowski	20
<i>ECONOMIC FUNCTIONS OF OPEN-AIR TRADE IN THE CONTEXT OF LOCAL FOOD SYSTEM DEVELOPMENT</i> Znaczenie sprzedaży targowiskowej w kontekście rozwoju lokalnych systemów żywnościowych	
Natalia Bartkowiak-Bakun, Aldona Standar	27
Zróżnicowanie sytuacji demograficznej obszarów wiejskich pogranicza zachodniego <i>THE DIVERSITY OF THE DEMOGRAPHIC SITUATION IN RURAL AREAS OF THE WESTERN BORDERLAND</i>	
Ewa Bąk-Filipek.....	32
Formy i organizacja sprzedaży produktów żywnościowych w handlu detalicznym <i>FORMS AND ORGANIZATION OF SALE OF FOOD PRODUCTS IN RETAIL TRADE</i>	
Michał Benet, Monika Grzeszuk, Krzysztof Mlynek	37
Próba zwiększenia efektywności wytwarzania sera poprzez selekcję mleka zbiorczego w zależności od zawartości kazeiny <i>AN ATTEMPT AT INCREASING THE EFFICIENCY OF CHEESE PRODUCTION BY SELECTING MILK POOLS ACCORDING TO THE CASEIN CONTENT</i>	
Tomasz Berbeka, Tomasz Szuk.....	42
Modernizacja gospodarstw rolnych na Dolnym Śląsku w latach 2007-2013 <i>MODERNIZATION OF AGRICULTURAL FARMS ON LOWER SILESIA IN YEARS 2007-2013</i>	
Agnieszka Bezat-Jarzębowska.....	46
Produktywność przedsiębiorstw z wybranego sektora przetwórstwa żywności – dekompozycja indeksu Malmquista <i>PRODUCTIVITY OF ENTERPRISES FROM A SELECTED FOOD PROCESSING SECTOR – THE DECOMPOSITION OF THE MALMQUIST INDEX</i>	
Michał Borychowski	51
Produkcja biopaliw w Polsce a zrównoważony rozwój rolnictwa. Dylemat biogospodarki <i>PRODUCTION OF LIQUID BIOFUELS IN POLAND AND THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE. THE DILEMMA OF THE BIOECONOMY</i>	
Jadwiga Bożek, Tadeusz Grabowski	57
Zróżnicowanie struktury agrarnej powiatów województwa małopolskiego w świetle wyników PSR 2010 (z zastosowaniem klasyfikacji rozmytej) <i>DIFFERENTIATION OF AGRARIAN STRUCTURE IN DISTRICTS OF MALOPOLSKA PROVINCE IN THE LIGHT OF THE RESULTS OF NATIONAL AGRICULTURAL CENSUS 2010 (WITH THE APPLICATION OF FUZZY CLASSIFICATION METHOD)</i>	
Ágnes Brix, Anikó Komáromi-Gergely, Zoltán Szabó.....	64
<i>INVESTIGATION OF OPPORTUNITIES MADE BY THE JOINING OF TOURISTIC ORGANIZATIONS IN THE SOUTHERN-TRANS-DANUBIUM REGION</i> Możliwości rozwoju przez łączenie się organizacji turystycznych w Regionie Południowo-Naddunajskim	
Monika Burczaniuk, Maria Zuba-Ciszewska	69
Zasobowo-procesowy rachunek kosztów narzędziem wspomagającym rozwój spółdzielni mleczarskiej Spomlek <i>COSTS ACCOUNTING OF RESOURCES' AND PROCESSES' CONSUMPTION AS AN INSTRUMENT SUPPORTING THE DEVELOPMENT OF THE DAIRY CO-OPERATIVE SPOMLEK</i>	

Piotr Chojnacki, Tomasz Kijek	77
<i>R&D EXPENDITURES AND MARKET VALUE OF BIOTECHNOLOGY FIRMS</i>	
Wydatki na prace badawczo-rozwojowe a wartość rynkowa firm biotechnologicznych	
Joanna Chudzian, Małgorzata Chatys	82
Znajomość znaków ekologicznych wśród młodych konsumentów	
<i>AWARENESS OF ECO-LABELING VS YOUNG CONSUMERS' PREFERENCES</i>	
Andrzej Czyżewski, Anna Matuszczak	89
KRUS w Polsce w świetle krajowych wydatków budżetowych po 1991 roku – uzasadnienie funkcjonowania odrębności systemu wśród krajów Unii Europejskiej	
<i>ASIF IN POLAND IN THE LIGHT OF NATIONAL BUDGET EXPENDITURES SINCE 1991 – JUSTIFICATION OF SEPARATENESS OF SYSTEM FUNCTIONING AMONG THE EUROPEAN UNION COUNTRIES</i>	
Alina Daniłowska	95
Wiarygodność kredytowa rolników indywidualnych. Analiza komparatywna na tle przedsiębiorców indywidualnych	
<i>FARMERS' AND INDIVIDUAL ENTERPRENEURS' CREDITWORTHNESS – COMPARATIVE ANALYSES</i>	
Włodzimierz Deluga	101
Wybrane aspekty finansowania polskiego rolnictwa w ramach wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej	
<i>SELECTED ASPECTS OF FINANCING POLISH AGRICULTURE UNDER THE COMMON AGRICULTURAL POLICY OF THE EUROPEAN UNION</i>	
Tadeusz Filipiak	109
Nakłady inwestycyjne a wyniki ekonomiczne gospodarstw warzywniczych	
<i>INVESTMENT OUTLAYS AND ECONOMIC RESULTS OF VEGETABLE FARMS</i>	
Justyna Franc-Dąbrowska	115
Najlepsze przedsiębiorstwa rolnicze w Polsce według „Rankingu 300” – sytuacja finansowa i perspektywa rozwoju	
<i>THE BEST AGRICULTURAL ENTERPRISES IN POLAND ACCORDING TO „RANKING 300” – THE FINANCIAL SITUATION AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT</i>	
Krzysztof Gajowniczek, Tomasz Ząbkowski, Michał Gostkowski	120
Zastosowanie drzew klasyfikacyjnych do badania kondycji finansowej przedsiębiorstw sektora rolno-spożywczego	
<i>APPLICATION OF THE CLASSIFICATION TREES FOR THE REASERCH OF FINANCIAL STANDING OF THE ENTERPRISES IN AGRI-FOOD SECTOR</i>	
Jerzy Gębski, Małgorzata Kosicka-Gębska	126
Ocena poziomu zrozumienia i zadowolenia z systemu identyfikowalności produktu w zakładach przemysłu mleczarskiego	
<i>ASSESSMENT OF THE LEVEL OF UNDERSTANDING AND SATISFACTION WITH THE PRODUCT TRACEABILITY SYSTEM IN DAIRY INDUSTRY FACTORIES</i>	
Piotr Gołasa	132
Gospodarstwa rolne jako producenci substratów do produkcji biogazu rolniczego	
<i>FARMS AS PRODUCERS OF SUBSTRATES FOR THE PRODUCTION OF AGRICULTURAL BIOGAS ENERGY</i>	
Anna Grontkowska	137
Znaczenie dopłat w gospodarstwach wielostronnych w krajach Unii Europejskiej według wielkości ekonomicznej	
<i>THE IMPORTANCE OF SUBSIDIES IN THE EU MIXED FARMS OF DIFFERENT ECONOMIC SIZE</i>	
Kinga Gruziel	145
Podatek rolny jako źródło dochodów własnych gmin wiejskich w Polsce	
<i>AGRICULTURAL TAX AS OWN REVENUES SSOURCE OF RURAL MUNICIPALITIES IN POLAND</i>	

Maria Grzybek, Wiesław Szopiński	150
Rola izb rolniczych w stymulowaniu aktywności społecznej rolników <i>THE IMPORTANCE OF AGRICULTURE CHAMBERS IN STIMULATING FARMERS' SOCIAL ACTIVITY</i>	
Dorota A. Janiszewska, Luiza Ossowska	155
Możliwości rozwoju gmin wiejskich i miejsko-wiejskich województwa zachodniopomorskiego o dużym udziale obszarów prawnie chronionych <i>POSSIBILITIES OF DEVELOPMENT OF RURAL AND URBAN-RURAL COMMUNES WITH A LARGE SHARE OF PROTECTED AREAS ON THE EXAMPLE OF ZACHODNIOPOMORSKIE PROVINCE</i>	
Sebastian Jarzębowski	161
Metody oceny efektywności przedsiębiorstw – porównanie wyników <i>METHODS OF EFFICIENCY ESTIMATION – THE COMPARISON OF RESULTS</i>	
Teresa Jaśkiewicz, Agnieszka Sagan, Andrzej Bochniak, Urszula Bronowicka-Mielniczuk, Beata Ślaska-Grzywna, Izabela Kuna-Broniowska, Dariusz Andrejko, Justyna Wójtowicz, Joanna Olejnik	167
Uwarunkowania oraz ocena spożycia przetworów pomidorowych wśród studentów <i>DETERMINANTS AND ASSESSMENT OF TOMATO PRODUCT CONSUMPTION AMONG UNIVERSITY STUDENTS</i>	
Karolina Jäder	175
Preferencje i zachowania studentów na rynku mleka i produktów mlecznych <i>PREFERENCES AND BEHAVIOR OF STUDENTS ON THE MILK AND DAIRY PRODUCTS MARKET</i>	
Aleksandra Jezierska-Thöle, Mieczysław Kluba, Mirosław Biczkowski	182
Poziom rozwoju rolnictwa Polski i Niemiec Wschodnich <i>LEVELS OF AGRICULTURAL DEVELOPMENT IN POLAND AND EAST GERMANY</i>	
Agnieszka Judzińska	189
Konkurencyjność cenowa polskiego sektora mięsnego w Unii Europejskiej <i>PRICE COMPETITIVENESS OF POLISH MEAT SECTOR IN THE EUROPEAN UNION</i>	
Elżbieta M. Kacperska	196
Handel artykułami rolno-spożywczymi pomiędzy Polską a Rosją w latach 2004-2013 <i>AGRO-FOOD TRADE BETWEEN POLAND AND RUSSIA IN THE YEARS 2004-2013</i>	
Sławomir Kalinowski, Anna Zielińska-Chmielewska	202
Strategie rozwoju przedsiębiorstw przetwórstwa owocowo-warzywnego z Wielkopolski <i>DEVELOPMENT STRATEGIES OF COMPANIES PROCESSING FRUITS AND VEGATABLES FROM WIELKOPOLSKA</i>	
Katarzyna Karbowski	208
Budowanie relacji z klientem w agroturystyce – wyzwanie czy konieczność? <i>BUILDING RELATIONSHIPS WITH THE CUSTOMER OF AGROTOURISM FARM – CHALLENGE OR NECESSITY?</i>	
Szilvia Erdeiné Késmárki-Gally	213
System produkcji zorientowanej na rynek jako element innowacji w rolnictwie <i>THE MARKET-ORIENTED PRODUCTION SYSTEM AS A PART OF AGRICULTURAL INNOVATION</i>	
Anna M. Klepacka, Ting Meng, Wojciech J. Florkowski	220
Jabłka czy pomarańcze? Tendencje spożycia owoców w gospodarstwach domowych <i>APPLES OR ORANGES? RECENT HOUSEHOLD FRUIT CONSUMPTION IN POLAND</i>	
Bogdan Klepacki, Karolina Nieróbcza	230
Wyniki ekonomiczne przedsiębiorstw logistycznych w zależności od skali zróżnicowania świadczonych usług <i>THE ECONOMIC PERFORMANCE OF LOGISTICS COMPANIES AS A RESULT OF THEIR SERVICES DIFFERENTIATION</i>	

Tomasz Klusek	235
Uwarunkowania i skala wyłączania na cele nierolnicze gruntów o największej przydatności produkcyjnej	
<i>A BACKGROUND AND SCOPE OF CONVERSION FOR NON-AGRICULTURAL OF THE LAND WITH HIGHEST AGRICULTURAL QUALITY</i>	
Elżbieta Kołodziej	241
Banki spółdzielcze jako uczestnik rynku usług bankowych	
<i>COOPERATIVE BANKS AS A PARTICIPANT OF THE BANK SERVICES MARKET</i>	
Agnieszka Komor	248
Specjalizacje regionalne w zakresie biogospodarki w Polsce w układzie wojewódzkim	
<i>REGIONAL SPECIALIZATIONS IN THE FIELD OF BIO-ECONOMY IN POLAND COMPARATIVE STUDY FOR PROVINCES</i>	
Dorota Komorowska	254
Rozwój produkcji ekologicznej i rynku żywności ekologicznej na świecie	
<i>DEVELOPMENT OF ORGANIC PRODUCTION AND ORGANIC FOOD MARKET IN THE WORLD</i>	
Ewa Koreleska	263
Znaczenie targów BioFach w opinii wystawców	
<i>THE IMPORTANCE OF BIOFACH FAIR IN THE OPINION OF EXHIBITORS</i>	
Magdalena Kozera	268
Wiedzochłonność produkcji rolniczej jako wyzwanie dla kształcenia zawodowego w Polsce	
<i>THE KNOWLEDGE-INTENSIVE OF AGRICULTURAL PRODUCTION AS THE CHALLENGE FOR THE AGRICULTURAL EDUCATION SYSTEM IN POLAND</i>	
Agnieszka Kozera, Romana Głowicka-Woloszyn, Joanna Stanisławska	274
Niedobory konsumpcji w gospodarstwach domowych rolników po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej	
<i>CONSUMPTION DEPRIVATION IN FARMER'S HOUSEHOLDS IN THE CONTEXT OF POLISH ACESION TO EUROPEAN UNION</i>	
Michał Kruszyński, Maria Golinowska, Małgorzata Borkowska	281
Potencjał ekonomiczny dolnośląskich gospodarstw rolnych uczestniczących w realizacji programu rolnośrodowiskowego	
<i>ECONOMIC POTENTIAL OF FARMS FROM LOWER SILESIA PARTICIPATING IN THE IMPLEMENTATION AGRI-ENVIRONMENTAL PROGRAM</i>	
Renata Kubik	286
Substytucja czynników produkcji jako źródło przewagi konkurencyjnej w gospodarstwach specjalistycznych	
<i>SUBSTITUTION OF PRODUCTION FACTORS AS A SOURCE OF COMPETITIVE ADVANTAGE IN SPECIALISED FARMS</i>	
Maciej Kuboń, Dawid Kurzawski, Sławomir Kocira, Anna Kocira	291
Produktywność gospodarstw rolnych południowej Polski w zależności od kierunku produkcji	
<i>PRODUCTIVITY OF AGRICULTURAL FARMS LOCATED IN SOUTHERN POLAND IN RELATION TO THE PRODUCTION TREND</i>	
Karol Kukula, Lidia Luty	296
Dynamika wyposażenia polskiego rolnictwa w ciągniki	
<i>THE DYNAMICS OF EQUIPPING OF POLISH AGRICULTURE WITH TRACTORS</i>	
Maria Kwiatkowska, Danuta Jaworska, Maria Bula, Wiesław Przybyłski	302
Analiza uwarunkowań jakości sensorycznej kielbasy podwawelskiej w powiązaniu z ceną rynkową	
<i>DETERMINATION OF SENSORY QUALITY OF PODWAWELSKA SAUSAGE IN RELATION TO PRICE</i>	
Marzena Lemanowicz	307
Aktywność innowacyjna przedsiębiorstw w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem branży spożywczej	
<i>INNOVATIVE ACTIVITY OF ENTERPRISES IN POLAND WITH PARTICULAR EMPHASIS ON THE FOOD SECTOR</i>	

Enikő Lencsés, Attila Kovács, Anna Dunay, Kornélia Mészáros	313
<i>CHANGES TO THE HACCP SYSTEM IN A DAIRY FARM DUE TO THE INSTALLMENT OF AN AUTOMATIC MILKING SYSTEM</i>	
Zmiany w systemie HACCP w gospodarstwach mleczarskich ze względu na zautomatyzowany system doju	
Jarosław Lira.....	320
Rozwój infrastruktury gospodarczej a wskaźniki przedsiębiorczości na obszarach wiejskich województwa wielkopolskiego w latach 2004-2012	
<i>ECONOMIC INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT AND ENTREPRENEURSHIP INDICATORS IN RURAL AREAS OF WIELKOPOLSKA PROVINCE IN THE YEARS 2004-2012</i>	
Mariusz Maciejczak, Paweł Grzelak.....	326
<i>FROM COMMON POLICY TO COMMON INSTITUTIONS. INSTITUTIONAL ARRANGEMENT IN THE INTERNATIONAL SYSTEM ON THE EXAMPLE OF THE COMMON AGRICULTURAL POLICY</i>	
Od wspólnej polityki do wspólnych instytucji. Porządek instytucjonalny w systemie międzynarodowym na przykładzie wspólnej polityki rolnej	
Janusz Majewski.....	332
Wartość zapylania wybranych roślin sadowniczych w województwie lubelskim	
<i>THE VALUE OF POLLINATION OF SELECTED FRUIT PLANTS IN THE LUBLIN PROVINCE</i>	
Anna Matras-Bolibok, Krisztián Kis	339
<i>EUROPEAN INNOVATION PARTNERSHIP AS A FRAMEWORK FOR OPEN INNOVATION IN AGRICULTURE</i>	
Europejskie Partnerstwo Innowacyjne jako podbudowa dla innowacji otwartych w rolnictwie	
Magdalena Mądra-Sawicka	344
Determinanty cyklu konwersji gotówki w przedsiębiorstwach agrobiznesu	
<i>THE CASH CONVERSION CYCLE DETERMINATES IN AGRIBUSINESS ENTERPRISES</i>	
Aneta Mikula, Stanisław Stańko	350
Ubóstwo i wykluczenie społeczne w gminach wiejskich województwa warmińsko-mazurskiego	
<i>POVERTY AND SOCIAL EXCLUSION IN RURAL COMMUNES OF THE WARMIŃSKO-MAZURSKIE PROVINCE</i>	
Jarosław Mioduszewski, Adam Sadowski.....	357
Dzierżawa jako czynnik poprawy struktury obszarowej w województwie warmińsko-mazurskim	
<i>RENT AS A FACTOR OF THE AGRARIAN STRUCTURE IMPROVEMENT IN THE WARMIA-MASURIA PROVINCE</i>	
Grażyna Morkis	366
Systemy zarządzania bezpieczeństwem i jakością żywności w przemyśle spożywczym w Polsce	
<i>MANAGEMENT SYSTEMS, FOOD SAFETY AND QUALITY IN THE FOOD INDUSTRY IN POLAND</i>	
Dionizy Niezgoda.....	371
Zarządzanie konkurencyjnością bioproduktów w towarowych gospodarstwach rolnych	
<i>MANAGEMENT OF BIOPRODUCTS COMPETITIVENESS IN COMMERCIAL AGRICULTURAL HOLDINGS</i>	
Dionizy Niezgoda.....	376
Niektóre dylematy konkurencji w społecznej gospodarce rynkowej. Ujęcie ogólne	
<i>SOME COMPETITION DILEMMAS IN THE SOCIAL MARKET ECONOMY. GENERAL APPROACH</i>	
Łukasz Paluch	381
Zróżnicowanie poziomu rozwoju gmin wiejskich województwa małopolskiego w wymiarze gospodarczym i ekologicznym	
<i>DIVERSIFICATION OF THE LEVEL OF DEVELOPMENT IN THE ECONOMIC AND ECOLOGICAL DIMENSIONS OF RURAL COMMUNES IN THE MAŁOPOLSKA PROVINCE</i>	
Agnieszka Peszek, Mariusz Fitowski, Stanisława Roczowska-Chmaj.....	387
Implementacja modelu produkcji rolniczej z zastosowaniem systemu klasy APS	
<i>IMPLEMENTATION OF AGRICULTURAL PRODUCTION MODEL USING APS SYSTEM</i>	

Agnieszka Piotrowska	393
Wybrane aspekty zachowań konsumentów na rynku żywności ekologicznej <i>SELECTED ASPECTS OF CONSUMER BEHAVIOR IN THE ORGANIC FOOD MARKET</i>	
Wojciech Pizło, Anna Mazurkiewicz-Pizło	397
Regionalne zróżnicowanie dochodów gospodarstw domowych w Polsce <i>REGIONAL DIVERSIFICATION OF HOUSEHOLD INCOME IN POLAND</i>	
Agnieszka Poczta-Wajda	403
<i>ASSISTANCE TO AGRICULTURE IN COUNTRIES OF A DIFFERENT DEVELOPMENT LEVEL AND TRENDS IN WORLD TRADE WITH AGRICULTURAL PRODUCTS</i> Wsparcie dla rolnictwa w krajach o różnym poziomie rozwoju a trendy w handlu światowym artykułami rolnymi	
Renata Przygodzka	409
Źródła finansowania gmin wiejskich w Polsce <i>SOURCES OF FINANCING OF RURAL COMMUNES IN POLAND</i>	
Anna Rosa	415
Korzystanie z usług bankowych przez rolników Pomorza Środkowego <i>THE USE OF BANKING SERVICES BY FARMERS OF MIDDLE POMERANIA</i>	
Barbara Roszkowska-Mądra	421
Zmiany w podupadających gospodarstwach rolniczych w województwie podlaskim po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej <i>CHANGES OF DECLINING RURAL HOUSEHOLDS IN PODLASIE PROVINCE AFTER THE ACCESS OF POLAND TO THE EUROPEAN UNION</i>	
Anna Sammel, Adam Sammel, Danuta Majewska	427
Ceny usług w wybranych gospodarstwach agroturystycznych w województwie zachodniopomorskim <i>THE PRICES OF SERVICES IN CHOSEN AGRITOURISM FARMS IN ZACHODNIOPOMORSKIE PROVINCE</i>	
Paweł Siemiński, Walenty Poczta	432
Możliwości rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej w ramach PROW 2007-2013 i 2014-2020 <i>POSSIBILITIES OF THE DEVELOPMENT OF AGRO-TOURISM AND RURAL TOURISM UNDER THE RDP 2007-2013 AND 2014-2020</i>	
Jakub Sikora	438
Modernizacja polskich gospodarstw rolnych wspomagana funduszami unijnymi w ramach działania 121. PROW 2007-2013 <i>THE MODERNIZATION OF POLISH FARMS ASSISTED WITH THE EU FUNDS UNDER MEASURE 121. OF RURAL DEVELOPMENT PROGRAMME 2007-2013</i>	
Iwona Soczewka, Halina Kałuża, Agnieszka Ginter	444
Międzypokoleniowa współpraca w rodzinnych gospodarstwach rolnych na przykładzie wybranych gospodarstw powiatu siedleckiego <i>INTERGENERATIONAL COOPERATION IN FAMILY FARMS ON THE EXAMPLE OF SELECTED FARMS IN SIEDLCE DISTRICT</i>	
Wojciech Sroka	449
Struktura oraz intensywność użytkowania gruntów rolnych w miastach i na obszarach podmiejskich <i>STRUCTURE AND INTENSITY OF THE USAGE OF AGRICULTURAL LANDS IN TOWNS AND SUBURBAN AREAS</i>	
Maciej Stawicki	456
Wykorzystanie środków wspólnej polityki rybołówstwa Unii Europejskiej w województwie łódzkim w latach 2007-2014 <i>THE USE OF COMMON FISHERIES POLICY FUNDS IN LODZKIE PROVINCE IN THE YEARS 2007-2014</i>	

Alicja Stolarska	462
Wybrane proekologiczne zachowania użytkowników gospodarstw domowych Lubelszczyzny <i>SELECTED PRO-ECOLOGICAL BEHAVIOURS OF LUBLIN PROVINCE HOUSEHOLDS</i>	
Natalia Szubska-Włodarczyk	468
Pomiar rozwoju społecznego na obszarach wiejskich w Polsce – analiza regionalna <i>MEASUREMENT OF SOCIAL DEVELOPMENT IN RURAL AREAS IN POLAND – REGIONAL ANALYSIS</i>	
Elżbieta Szymańska, Mariusz Dziwulski	476
Poziom inwestycji i źródła ich finansowania w gospodarstwach mlecznych o różnej skali chowu krów <i>THE LEVEL OF INVESTMENT AND SOURCES OF THEIR FINANCING IN DAIRY FARMS OF DIFFERENT FARMING SCALE OF COWS</i>	
Grzegorz Ślusarz, Barbara Gołębowska	481
Wykorzystanie endogenicznych, cennych przyrodniczo zasobów regionu w jego rozwoju <i>THE USE OF ENDOGENOUS VALUABLE NATURAL RESOURCES IN THE DEVELOPMENT OF THE REGION</i>	
Magdalena Śmiglak-Krajewska	489
Determinanty produkcji roślin strączkowych w gospodarstwach rolnych z województwa wielkopolskiego <i>THE DETERMINANTS OF PULSES PRODUCTION ON FARMS IN WIELKOPOLSKA PROVINCE</i>	
Agnieszka Tłuczak	495
Produkty regionalne – analiza preferencji konsumentów <i>REGIONAL PRODUCTS – ANALYSIS OF CONSUMER PREFERENCES</i>	
Zsuzsanna Tóth-Naár, Márk Molnár, Sergey A. Vinogradov	500
Wpływ zmiany użytkowania gruntów na wartość ziemi na Węgrzech <i>IMPACT OF LAND USE CHANGE ON LAND VALUE IN HUNGARY</i>	
Stanisław Urban	505
Zmiany w zużyciu środków ochrony roślin w Polsce i ich aspekty ekonomiczne <i>CHANGES IN THE USE OF PLANT PROTECTION MEANS IN POLAND AND THEIR ECONOMIC ASPECTS</i>	
Grzegorz Wesolowski, Anna Kobialka	510
Subwencja ogólna jako źródło dochodów gmin powiatu włodawskiego <i>THE GENERAL SUBSIDY AS A SOURCE OF INCOMES OF COMMUNES OF THE WŁODAWA DISTRICT</i>	
Andrzej Piotr Wiatrak	517
Agrobiznes w strategiach rozwoju lokalnego <i>AGRIBUSINESS IN LOCAL DEVELOPMENT STRATEGIES</i>	
Izabela Wielewska, Piotr Prus	522
Problematyka gospodarowania odpadami komunalnymi na obszarach wiejskich na przykładzie województwa pomorskiego <i>ISSUES OF COMMUNAL WASTE MANAGEMENT IN RURAL AREAS, ON THE EXAMPLE OF POMORSKIE PROVINCE</i>	
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska	529
Duże przedsiębiorstwa jako beneficjenci Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko 2007-2013” w Polsce <i>LARGE ENTERPRISES AS BENEFICIARIES OF THE OPERATIONAL PROGRAMME „INFRASTRUCTURE AND ENVIRONMENT 2007-2013” IN POLAND</i>	
Andrzej Wołoszyn, Feliks Wysocki	535
Nierówności w rozkładzie dochodów i wydatków gospodarstw domowych rolników w Polsce <i>INEQUALITIES IN INCOME AND EXPENDITURE DISTRIBUTIONS OF FARMERS' HOUSEHOLDS IN POLAND</i>	

Małgorzata Wrzosek, Beata Bilka, Danuta Kołożyn-Krajewska, Karol Krajewski.....	541
Ograniczenie strat produktów mleczarskich w handlu detalicznym jako element społecznie odpowiedzialnego biznesu	
<i>REDUCING FOOD LOSSES IN THE DAIRY SECTOR AS PART OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY</i>	
Serhiy Zabolotny.....	546
<i>POLISH DIRECT INVESTMENTS ABROAD AS AN INSTRUMENT OF VALUE CREATION FOR INVESTORS</i>	
Polskie inwestycje bezpośrednie za granicą jako instrument kreowania wartości dla inwestorów	
Jolanta Zawora.....	554
Możliwości finansowania inwestycji gmin wiejskich w Polsce	
<i>THE INVESTMENT OPPORTUNITIES OF RURAL COMMUNES IN POLAND</i>	
Dagmara K. Zuzek, Bartosz Mickiewicz	561
Aktywność przedsiębiorstw w kontekście wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju w województwie małopolskim	
<i>ENTERPRISES' ACTIVITY IN CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT PRINCIPLES IMPLEMENTATION IN MALOPOLSKA PROVINCE</i>	
Magdalena Zwolińska-Ligaj	567
Rola aktywności proekologicznej w działalności przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarach przyrodniczo cennych województwa lubelskiego	
<i>THE ROLE OF ECOLOGICAL ACTIVITY IN THE ACTIVITIES OF ENTERPRISES LOCATED IN NATURAL VALUABLE AREAS OF THE LUBLIN VOIVODESHIP</i>	

Sławomir Kalinowski*, Anna Zielińska-Chmielewska**

**Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, **Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu*

STRATEGIE ROZWOJU PRZEDSIĘBIORSTW PRZETWÓRSTWA OWOCOWO-WARZYWNEGO Z WIELKOPOLSKI

DEVELOPMENT STRATEGIES OF COMPANIES PROCESSING FRUITS AND VEGETABLES FROM WIELKOPOLSKA

Słowa kluczowe: strategie rozwoju, sektor owocowo-warzywny, przetwórstwo, Wielkopolska

Key words: development strategies, fruit and vegetable sector, processing, Wielkopolska

Abstrakt. Celem artykułu była prezentacja wyników badań ankietowych dotyczących strategii rozwoju przedsiębiorstw prowadzonych wśród 32 przedsiębiorstw sektora owocowo-warzywnego z Wielkopolski w latach 2010-2014. Grupa badawcza została dobrana w sposób celowy i były to jednostki w ramach działu EKD15.3. Z badań wynika, że przedsiębiorstwa wysoko oceniają własne źródła przewagi konkurencyjnej. W opinii większości badanych w ich przedsiębiorstwach istnieją dobre warunki dla przewagi jakościowej oraz osiągnięcia specjalizacji technologicznej i produktowej. Natomiast brakuje możliwości poprawy udziału w rynku oraz obniżenia kosztów produkcji. Badani przedsiębiorcy zwracali uwagę na silne strony konkurentów, wśród których wymieniano m.in. dostęp do surowców i zróżnicowanie produkcji.

Wstęp

Procesy gospodarcze, które zachodzą w gospodarce rynkowej wymagają od przedsiębiorstw osiągania coraz większej konkurencyjności. Każda z działających firm narażona jest na zmiany zachodzące w złożonym i intensywnym otoczeniu. Nowe wymogi, globalizacja, dynamika procesów i postęp technologiczny często wyhamowują rozwój przedsiębiorstwa. Sukces firm zależy więc w dużym stopniu od dobrze skonstruowanej strategii rozwoju. Aby odnieść pożądane efekty, każde z przedsiębiorstw jest zmuszone efektywnie wykorzystywać posiadane zasoby finansowe, rzeczowe oraz potencjał pracowników, przy jednoczesnym śledzeniu zmian zachodzących w otoczeniu.

Przedsiębiorstwa powinny wybrać taki wzorzec zachowania, który zapewni nie tylko przetrwanie na rynku, ale długofalowy rozwój. Należy pamiętać, że przedsiębiorstwa działające w otoczeniu rynkowym narażone są na jego oddziaływanie, w efekcie pewne czynniki endo- i egzogeniczne mogą niekorzystnie wpływać na ich funkcjonowanie i zagrażać istnieniu. Osiągnięcie przewagi konkurencyjnej oraz przyjęcie wybranej strategii jest warunkiem prawidłowego funkcjonowania przedsiębiorstwa w średnim i długim okresie. Uzyskanie przewagi w stosunku do pozostałych przedsiębiorstw sprzyja rozwojowi oraz wykorzystaniu potencjału przedsiębiorstwa [Kalinowski i in. 2013]. Przedsiębiorstwa nie powinny być tylko i wyłącznie biernymi odbiorcami sygnałów, które napływają z otoczenia, lecz powinny dobrze je rozpoznać i przekształcić w celu osiągnięcia korzyści.

Celem przeprowadzonych badań było poznanie opinii kadry zarządzającej na temat strategii rozwoju przedsiębiorstw przetwórstwa owocowo-warzywnego. Badania stanowią przyczynek do określenia konkurencyjności przemysłu owocowo-warzywnego w Wielkopolsce w porównaniu z przedsiębiorstwami zarówno na rynku krajowym, jak i zagranicznym

Materiał i metodyka badań

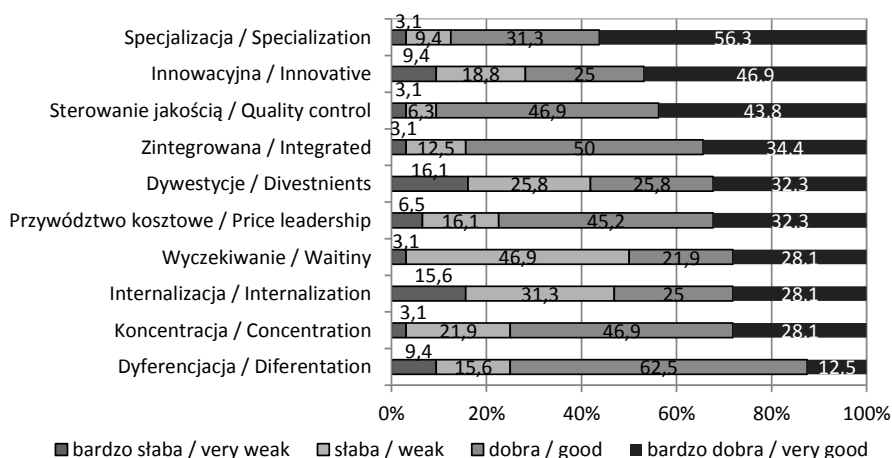
Uzyskane wyniki stanowiły część szerszych badań dotyczących strategii konkurencji przedsiębiorstw, prowadzonych w latach 2010-2013, wśród kadry kierowniczej 32 przedsiębiorstw sektora owocowo-warzywnego z Wielkopolski. Kierowników zakładów poproszono o wyrażenie opinii na temat zasobów, kompetencji, konkurentów i stosowanych strategii konkurencyjności. Zebrane

opinie oraz doświadczenia kadry kierowniczej miały charakter subiektywny i oceniający. Narzędzia badawcze zaprojektowano w taki sposób, aby wykorzystać profesjonalizm i doświadczenie oraz zawodową intuicję przedsiębiorców. Oceny dotyczyły ponad 150 zmiennych uznanych za istotne dla wewnętrznej i zewnętrznej konkurencyjności w badanej branży, uzyskano łącznie ponad 3000 ocen.

Dla odwzorowania wszystkich badanych cech zastosowano skalowanie niemetryczne, ustalając skalę ocen odpowiadających natężeniu badanej cechy. Uzasadnieniem dla wyboru metody badań jest wielowymiarowość zjawiska konkurencyjności związana z jego sensem procesowym, atrybutowym, relatywnością, poziomowością w hierarchii systemów gospodarczych oraz charakterem przyczynowo-skutkowym [Gorynia 2009, Wiśniewska 2012]. Założono, że badanie pozwala na niezupełną indukcję statystyczną dla studium przypadku, co wynikało z trudności związanych z udziałem w badaniach przedsiębiorców oraz niedostatkami informacji o konkurentach. W badanej próbie znalazły się trzydzieści dwie jednostki sprawozdawcze, które zostały dobrane w sposób celowy. Do badań wybrano jednostki działające w ramach działu EKD 15.3.

Wyniki badań

Zachodzące procesy gospodarcze wymuszają na przedsiębiorstwach osiąganie coraz wyższej konkurencyjności [Morkis 2006]. Jednak sukces rynkowy wymaga odpowiedzi na pytanie, w którym obszarze przedsiębiorstwo ma przewagę, a następnie wybór tego, w którym jednostka może budować swoją siłę rynkową. Analiza zgromadzonego materiału empirycznego (rys. 1) wskazuje, że obszarem, w którym przedsiębiorstwa zauważają najwyższe szanse osiągnięcia przewagi rynkowej jest strategia sterowania jakością. Ponad 90% ankietowanych menedżerów zwracało uwagę, że ich firma ma na polu kształtowania jakości bardzo duże lub duże szanse. Menedżerowie zwrócili uwagę, że równie ważną strategią pozwalającą osiągnąć ich przedsiębiorstwom przewagę rynkową jest specjalizacja (produktowa oraz technologiczna) – 87,6% oraz wysoka jakość produktów połączona z niskim kosztem wytworzenia (strategia zintegrowana) – 84,4%. Wydaje się, że w opinii badanych przedsiębiorstw wskazane strategie mogą pozwolić na osiągnięcie sukcesu na rynku, jednocześnie wpływając na zwiększenie konkurencyjności rynkowej. Menedżerowie dążąc do różnicowania własnego produktu, przy jednoczesnym zachowaniu ich wysokiej jakości, zauważają, że zastosowanie również pozostałych strategii pozwala na osiągnięcie zadowalających

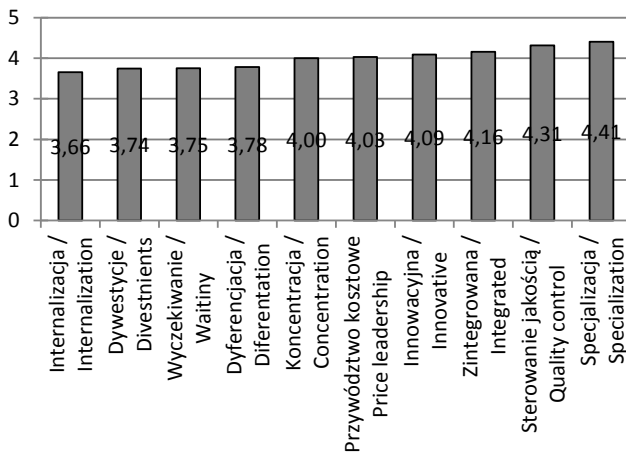
Rysunek 1. Strategie rozwoju przedsiębiorstwa
Figure 1. Strategies of company development

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

wyników ekonomicznych. Najlepszym przykładem mogą być strategie konkurencji związane z innowacyjnością, przywództwem kosztowym oraz wykorzystywaniem zróżnicowania produktu – dyferencjacja. Warto jednak zwrócić uwagę, że próby osiągnięcia przewagi na kilku polach mogą nie przynieść oczekiwanego efektu. Firmy funkcjonujące na rynku powinny wybrać taki schemat postępowania, który pozwoli im przetrwać w konkurencyjnym otoczeniu. Duże natężenie presji konkurencyjnej oraz otoczenie rynkowe może niekorzystnie wpływać na funkcjonowanie przedsiębiorstwa, a nawet zagrozić jego istnieniu, dlatego ważny jest wybór odpowiedniej strategii działania dostosowanej do możliwości przedsiębiorstwa.

Duża rozpiętość działań zmierzających do osiągnięcia przewagi rynkowej może być niepokojąca. Może być sygnałem braku rozpoznania dziedzin oraz potencjału, w których firmy są w stanie skutecznie konkurować na rynku. Biorąc pod uwagę średnie oceny kierunków przewagi

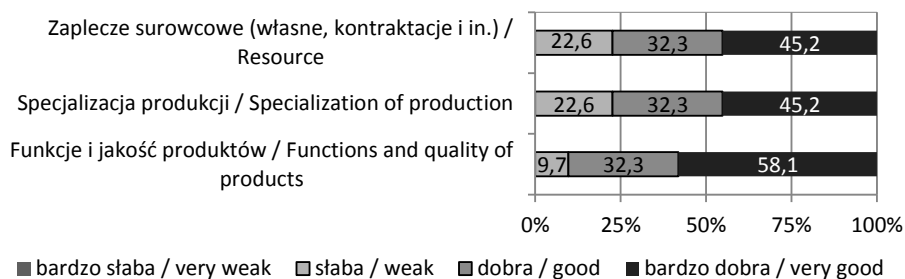
Rysunek 2. Średnie oceny strategii rozwoju przedsiębiorstw na rynku owoców i warzyw w Wielkopolsce
Figure 2. Average evaluation of enterprise development strategies in the fruit and vegetables in Wielkopolska

Źródło: opracowanie własne
Source: own study

rynkowej przedsiębiorstw można z jednej strony przyjąć, że badane przedsiębiorstwa wyróżniają się na rynku, a ich menedżerowie w aktywny sposób konkurują na nim. Jednocześnie menedżerowie zwracają uwagę na duży potencjał rynkowy własnych firm, o czym świadczą wysokie oceny poszczególnych strategii konkurowania (rys. 2). Z drugiej strony wysokie oceny mogą świadczyć o przecenianiu własnej pozycji rynkowej i braku rozpoznania słabych i mocnych stron przedsiębiorstwa, a także szans i zagrożeń płynących z otoczenia.

Konkurowanie na rynku odbywa się nie tylko poprzez budowanie przewagi wykorzystując własne zasoby, ale również przez poszukiwania ich poza przedsiębiorstwem. Rynek owocowo-warzywny w Wielkopolsce wymaga od konkurencyjnego przedsiębiorstwa takich cech, jak wewnętrzna zdolność i elastyczność do adaptacji w zmieniających się warunkach oraz uzyskiwania z tego procesu konkretnych korzyści – większą rozpoznawalność firmy, rosnącą sprzedaż, nowe rynki zbytu. Menedżerowie zwrócili uwagę, że tworzenie przewagi konkurencyjnej wymusza innowacyjność, a także umiejętność przekształcania wiedzy i zasobów w nowe technologie, wyższą jakość, obniżanie i redukcję zbędnych kosztów, a także tworzenie nowych, różniących się od konkurencji produktów i obszarów działalności. Z przeprowadzonych badań wynika, że większość respondentów dobrze i bardzo dobrze ocenia własne źródła przewagi rynkowej. Najwięcej ocen bardzo dobrych (58,1%) zostało odnotowanych w zakresie funkcji i jakości oferowanych produktów (rys. 3). Dbając o jakość finalnego produktu, który trafia do ostatecznego odbiorcy, przedsiębiorstwa są w stanie sprawniej konkurować. Jednocześnie z badań wynika, że działające na rynku owocowo-warzywnym przedsiębiorstwa odnotowały duże rozdrobnienie, co w opinii menedżerów jest główną przesłanką ich niższej pozycji (rys. 3).

Wiele przedsiębiorstw dążąc do osiągnięcia przewagi konkurencyjnej decyduje się na celowe ograniczanie zakresu produkcji i specjalizację. Oferta wyspecjalizowana, inna od oferty pozostałych firm, może być kluczem do osiągnięcia sukcesu. Pozwala nie tylko na oszczędność nakładów

Rysunek 3. Główne źródła przewagi rynkowej przedsiębiorstw przetwórstwa owocowo-warzywnego
 Figure 3. The main sources of advantage of the companies' market fruit and vegetable processing

Źródło: opracowanie własne
 Source: own study

i poprawę efektów produkcyjnych, ale także może być sposobem przełamania bariery maszynowej, pełniejszego wykorzystania maszyn i urządzeń, a także pozwala przełamać niedobór wyspecjalizowanej siły roboczej. Jednocześnie zmiana techniki wytwarzania produktów może stanowić czynnik pozwalający uzyskać cechę różnicującą produkt na rynku, a w konsekwencji osiągnąć przewagę rynkową nad pozostałymi przedsiębiorstwami. Menedżerowie upatrują w tym sukces przedsiębiorstwa – prawie $\frac{3}{4}$ z nich ocenia specjalizację produkcji w swoim przedsiębiorstwie na dobrym i bardzo dobrym poziomie (rys. 3). Specjalizacja może stanowić szczególny element konkurencyjności, zwłaszcza, gdy ich produkt ma charakter regionalny.

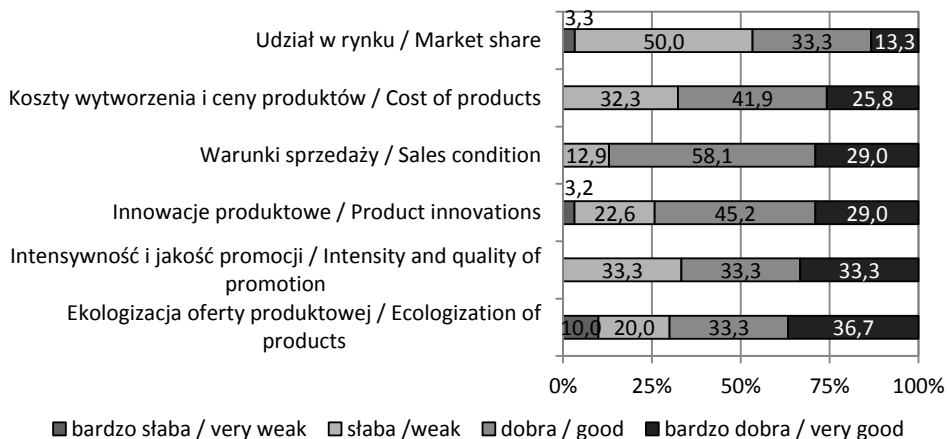
Warto jednak zauważyć, że specjalizacja powinna łączyć się z koncentracją przestrzenną różnych podmiotów i zapewnieniem sobie stałego i pewnego zaplecza surowcowego. Kooperacja różnych firm przy jednoczesnej ich specjalizacji daje większą wspólną efektywność, pozwala na modernizację procesów i produktów. Jednocześnie stała współpraca, oprócz kontroli jakości dostarczanego surowca, pozwala zabezpieczyć dostawy tworząc własne zaplecze surowcowe. Badani menedżerowie zauważają, że stałe kontrakcje stanowią dla nich ważny element budowania własnej pozycji rynkowej (rys. 3). Rozsądnie działający przedsiębiorcy zauważają, że współpraca pomiędzy podmiotami na różnym poziomie gospodarowania pozwala znaleźć nowe rozwiązania, korzystne dla obu stron. Zwłaszcza małe przedsiębiorstwa mogą dzięki temu uzyskać silniejszą pozycję rynkową, zwiększyć elastyczność działania, odpowiedzieć na zapotrzebowanie rynku, lepszy podział kompetencji, a w efekcie uzyskać długofalowe korzyści.

Warto również zwrócić uwagę na słabe strony przedsiębiorstwa. Badane przedsiębiorstwa w największym stopniu obawiały się niskiego udziału sprzedaży w rynku. Czynnik ten uznały za najsłabszy przy ocenie źródeł przewagi rynkowej. Stosunkowo niskie oceny menedżerowie wystawili w zakresie kosztów wytworzenia i ceny produktów, warunków sprzedaży, jak i innowacji produktowych. Szczególnie pierwszy z wymienionych czynników stanowi poważane zagrożenie. Jest on w Polsce znacznie niższy niż w pozostałych krajach Unii Europejskiej (UE). Chociaż koncentracja nabiera coraz większego znaczenia (zarówno w ujęciu pionowym, jak i poziomym), to nadal odbywa się ona zbyt wolno w stosunku do potrzeb, co tym samym sprzyja obniżaniu konkurencyjności na poziomie zarówno krajowym, jak i międzynarodowym. Małe jednostki nie mają odpowiedniej siły przetargowej, zwłaszcza w obliczu uzależnienia od dużych sieci detalicznych, dyktujących warunki współpracy [Kociszewski, Szwacka-Mokrzycka 2011].

Użycie dziesięciu zmiennych jako podstawy dokonania analizy głównych źródeł wpływających na osiągnięcie przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstw przetwórstwa owocowo-warzywnego ukazało, że najlepiej oceniano funkcje i jakość produktu (4,48), kompleksowość i różnorodność oferty (4,23), zaplecze surowcowe (4,23) oraz specjalizację produkcji (4,23). Najgorzej natomiast udział w rynku (3,57) oraz koszty wytworzenia i ceny produktów (3,93). Oceny zebrane na podstawie odpowiedzi przedsiębiorców były zgodne i potwierdziły ogólną sytuację, która zachodzi w sektorze przetwórstwa owocowo-warzywnego w ostatnich latach. Po akcesji Polski

do UE w analizowanym przemyśle odnotowano spowolnienie tempa sprzedaży na rzecz wzrostu ponoszonych nakładów mających wpływ na podnoszenie jakości produktów [Wiśniewska 2012]. Wyniki potwierdzają również statystyki badań IERiGŻ-PIB [Urban 2008].

Aby skutecznie konkurować warto znać siłę konkurencyjną przedsiębiorstw równoległe działających na rynku. Elementy, takie jak dostęp do surowców, kompleksowość oferty i wypracowany

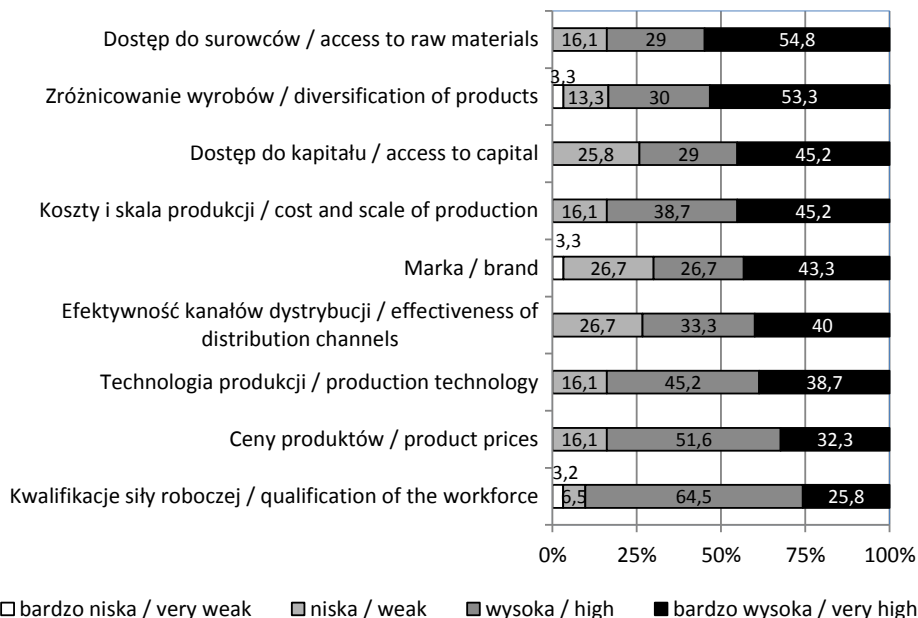

Rysunek 4. Główne utrudnienia w osiągnięciu przewagi rynkowej przedsiębiorstw przetwórstwa owocowo-warzywnego

Figure 4. The main difficulty in achieving market advantage businesses fruit and vegetable processing

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Rysunek 5. Ocena siły konkurencyjnej konkurentów na podstawie wybranych parametrów

Figure 5. Assessment of the competitive strength of the competitors on the basis of selected parameters

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

znak handlowy (rys. 5) często są podstawą dobrze dobranej strategii i decydują o osiągnięciu przewagi rynkowej. Z przeprowadzonych badań wynika, że przy ocenie zdolności konkurencyjnych rywali najwyżej oceniano dostęp do surowców (54,8%), zróżnicowanie wyrobów (53,3%), dostęp do kapitału oraz koszty produkcji (po 45,2%). Najmniej odpowiedzi bardzo dobrych dotyczyło kwalifikacji siły roboczej (25,8%) oraz cen produktów (32,3%).

Podsumowanie

Osiągnięcie przewagi konkurencyjnej oraz przyjęcie wybranej strategii jest warunkiem prawidłowego funkcjonowania przedsiębiorstwa w średnim i długim okresie. Uzyskanie przewagi w stosunku do pozostałych przedsiębiorstw sprzyja rozwojowi oraz wykorzystaniu potencjału przedsiębiorstwa. Z przeprowadzonych badań wynika, że przedsiębiorstwa:

- stosują szeroki wachlarz strategii, co może być głównym czynnikiem zakłócającym ich konkurencyjność;
- przybierają aktywne formy konkurowania na rynku;
- w największym stopniu widzą swoje szanse konkurencji w specjalizacji, innowacji i jakości produktu, a w najmniejszym w dyferencjacji, internalizacji i koncentracji produkcji;
- w największym stopniu widzą szanse konkurencji w dostępie do surowców i zróżnicowaniu wyrobów, w najmniejszym zaś w cenach produktów i kwalifikacji siły roboczej.

Literatura

- Gorynia M. 2009: *Konkurencyjność na różnych poziomach systemów gospodarczych*, [w:] M. Gorynia, E. Łązniewska (red.), *Kompendium wiedzy o konkurencyjności*, PWN, Warszawa, 67-77, 90-98.
- Kalinowski S., Smoluk-Sikorska J., Jabłońska-Porzuczek L. 2013: *Wybrane elementy konkurencyjności przedsiębiorstw przetwórstwa owocowo-warzywnego*, Roczn. Nauk. SERiA, t. XV, z. 6, 113-118.
- Porter M.E. 1990: *The Competitive Advantage of Nations*, MacMillan, London, 45-56.
- Kociszewski M., Szwaćka-Mokrzycka J. 2011: *Uwarunkowania rozwoju przemysłu spożywczego po przystąpieniu Polski do UE*, Problemy Rolnictwa Światowego, t. 11, z. 2, 67-77.
- Morkis G. 2006: *Stan wdrożenia systemów zarządzania jakością w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego*, IERiGŻ PIB, Warszawa, 7.
- Urban R. 2008: *Przemysł spożywczy w Polsce w 2008. Raport (dla ING)*, IERiGŻ, Warszawa.
- Wiśniewska J. 2012: *Strategie konkurencji przedsiębiorstw przetwórstwa owocowo-warzywnego w warunkach konwergencji rynku krajowego i zagranicznego*, Handel Wewnętrzny, nr 6, 30-40.

Summary

The aim of the paper is to present the results of the inquiry research concerning companies' development strategies conducted between 2010 and 2014 on 32 enterprises processing fruits and vegetables operating in Wielkopolska. The study group was selected in purposive sampling and they were units NACE 15.3 sector. The research proves that companies highly evaluate their own sources of competitive advantage. In the opinion of the majority of the inquired, there exist good conditions for quality advantage as well as reaching technological and product specialization. In turn, there lacks possibility to improve the market share and reduce production costs. The investigated entrepreneurs indicated strengths of competitors, among which the most important were access to resources and production diversification.

Adres do korespondencji
dr Sławomir Kalinowski
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Katedra Ekonomii
ul. Wojska Polskiego 28, 60-637 Poznań
e-mail: kalinowski@up.poznan.pl

dr Anna Zielińska-Chmielewska
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
Al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań
e-mail: anna.zielinska@ue.poznan.pl